

تأثیر مهرالسنه در پايی و مانایی خانواده؛ مطالعه شهرستان کرمانشاه

شهرزاد پاشایی *

چکیده

مهریه یکی از ارکان عقد نکاح است که تأثیر مهمی در روابط زناشویی و پایداری خانواده‌ها دارد. مهرالسنه، که الگوی مهریه سبک است، می‌تواند موجب تقویت بنیان خانواده و کاهش تعارضات مالی و اجتماعی در زندگی مشترک شود. این مقاله به بررسی تأثیر مهرالسنه بر پایداری و مانایی خانواده‌ها در استان کرمانشاه پرداخته و نتایج آن را با برخی از شهرهای ایران مقایسه می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که پذیرش مهرالسنه می‌تواند تأثیر مثبتی در کاهش نرخ طلاق و تقویت روابط زناشویی داشته باشد. آمارهای دادگستری کرمانشاه نیز کاهش معناداری در تعداد طلاق‌ها را نشان می‌دهد که در این مقاله سعی در بررسی آنها شده است.

کلمات کلیدی: مهریه، مهرالسنه، پایداری خانواده، مانایی خانواده، کرمانشاه، فقه اسلامی.

* طلبه سطح ۳ حوزه علمیه امام خامنه ای (مد ظله العالی)، کرمانشاه

مقدمه

مهریه یکی از اجزای اصلی عقد نکاح در اسلام است که به عنوان تضمینی برای حقوق زن، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مهرالسنه، با توجه به تأکیدات دینی، الگویی از اعتدال در تعیین مهریه محسوب می‌شود که علاوه بر رعایت حقوق زن، به حفظ آرامش و پایداری روابط زناشویی کمک می‌کند. این مقاله تأثیر مهرالسنه را بر پایداری و مانایی خانواده در استان کرمانشاه مورد بررسی قرار داده و یافته‌ها را با سایر شهرهای ایران مقایسه می‌کند.

بنیان خانواده بر محبت، تفاهم و همکاری بنا شده است. به همین دلیل عقدی غیر مالی بوده و امور مالی در آن جنبه فرعی دارند. با این وجود مهریه از مهم ترین حقوق زن در خانواده به شمار می‌رود که علاوه بر جنبه مادی آن نشان دهنده محبت، تمایل، صداقت و تعهد مرد به تأمین زندگی زن می‌باشد زیرا هدیه ایست که در زمان عقد از جانب زوج به همسر آینده اش پیشکش می‌شود. اگرچه تأسیس مهریه به معنای کنونی حقوق ما از ابداعات دین مبین اسلام است اما کلیت چنین هدیه ای در طول اعصار و در میان اقوام مختلف همواره وجود داشته است و اسلام آن را تایید و به همراه احکامی آن را متریقی ساخته است. متأسفانه در سال های اخیر به دلیل بر عهده گرفتن مهریه های خارج از توان توسط زوج ها؛ درهنگام مطالبه همسران بسیاری به زندان رفته و کانون خانواده ها از هم پاشیده است. لذا قانون گذار به تصور آن که مشکل زیاد بودن میزان مهریه آن هم از نوع سکه است سعی در تعیین مهریه متعارف نموده است که متأسفانه باعث پیچیده تر شدن مشکل، از بین رفتن فلسفه مهر و مخدوش ساختن نقش اراده طرفین در تراضی بر مهر شده است.

پژوهش حاضر در ابتدا فلسفه و پیدایش مهریه و تعاریف آن را بررسی و سپس با استفاده از متغیرهای مربوط به پایایی و مانایی خانواده در استان کرمانشاه به تحلیل آماری می‌پردازد و در پایان نتیجه گیری و پیشنهاداتی برای رفع مشکلات مهریه ارائه می‌نماید. امید است با پژوهش هایی از این دست گامی مثبت در جهت احقاق تمامه حقوق زنان برداشته شود

روش تحقیق و تحلیل داده‌ها: این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است. بخشی از داده‌های آماری از دادگستری استان کرمانشاه استخراج و با استفاده از نرم‌افزارهای آماری تحلیل شده‌اند. برای تکمیل این داده‌ها، مصاحبه‌هایی با زوجین و کارشناسان حقوقی نیز صورت گرفته است.

فلسفه و زمینه پیدایش مهریه

در دوران باستان مرد به نقش خویش در تولید فرزند واقف نبوده است، یعنی نمی دانسته که آمیزش او با زن در تولید فرزند مؤثر است، فرزندان را به عنوان فرزند همسر خود می شناختند. مردان موجودات عقیم و نازا به حساب می آمده اند و پس از ازدواج بعنوان یطفیلی که زن فقط به رفاقت با او و به نیروی بدنی او نیازمند است در میان قبیله زن بسر میبرده است، این دوره را دوره "مادر شاهی" نامیده اند. دیری نپائید که مرد بنقش خویش در تولید فرزند واقف شد و خود را صاحب اصلی فرزند شناخت، از این وقت زن را تابع خود ساخت و ریاست خانواده را بعهده گرفت و باصطلاح دوره "پدرشاهی" آغاز شد. در این دوره نیز ازدواج با همخون جائز شمرده نمیشد و مرد ناچار بود از میان قبیله دیگر برای خود همسر انتخاب کند و بمیان قبیله خود بیاورد. و چون همواره حالت جنگ و تصادم میان قبائل حکمفرما بود انتخاب همسر از راه ربودن دختر صورت می گرفت. یعنی جوان دختر مورد نظر خویش را از میان قبیله دیگری ربود. تدریجا صلح جای جنگ را گرفت و قبائل مختلف می توانستند همزیستی مسالمت آمیز داشته باشند، در این دوره رسم ربودن زن منسوخ شد و مرد برای اینکه دختر مورد نظر خویش را به چنگ آورد می رفت بمیان قبیله دختر اجیر پدر زن میشد و مدتی برای او کار میکرد و پدر زن در ازاء خدمت داماد دختر خویش را به او میداد و او آن دختر را به میان قبیله خویش میبرد. تا اینکه ثروت زیاد شد، در این وقت مرد دریافت که بجای اینکه سالها برای پدر عروس کار کند بهتر اینست که یکجا هدیه یقینی تقدیم او کند و دختر را از او بگیرد، این کار را کرد و از این جا "مهر" پیدا شد. (مطهری، ۱۹۵۳، ص ۱۱۱-)

(۱۱۵)

بعد از آن مرحله پنجمی پیدا می شود که مرد در هنگام ازدواج یک پیشکشی به زن می دهد نه خانواده او. و زن به میل خود ازدواج می کند در عین حال که استقلال مالی دارد و هر آنچه نیاز دارد بر عهده شوهر است. پدید آمدن مهر نتیجه تدبیر ماهرانه ای است که در متن خلقت و آفرینش برای تعدیل روابط زن و مرد و پیوند آنها به یکدیگر

بکار رفته است. مهر از آنجا پیدا شده که در متن خلقت نقش هر یک از زن و مرد در مسئله عشق مغایر نقش دیگری است. خداوند زن را از لحاظ تمایلات جنسی خوددارتر آفریده و براساس همان مرد را متقاضی قرار داده و همان حیاء و عفت پیشیش و نیز ظرافت های زنانه است که یک مرد را می سازد و شالوده جامعه را بنا می نهد. از این روست که مرد نشانی از صداقت و شدت خواستاری خود به زن تقدیم می کند.

۱. مهریه در فقه اسلامی

الف - معنای لغوی

در تعریف لغوی مهریه گفته اند. مهریه به فتح میم به معنای مهر یا کابین است. (دهخدا، ۱۹۱۱). ذیل وازه مهریه) آنچه داماد به عروس برای نکاح می دهد. شیربها. (معین، ۱۹۳۱ مدخل حرف نون) مقدار مال یا وجهی است که به هنگام ازدواج یا پس از آن شوهر در عوض تمتع به زن می دهد و باید مقدار آن معلوم باشد. کابین خواستن همان طلب مهر و کابین کردن به عقد در آوردن و به مهر دادن است. (دهخدا، همان) کابین بستن نیز به معنای ازدواج کردن می باشد. (معین، همان) اما معنای شیربها با مهریه متفاوت است. زیرا شیربها پول یا چیز دیگر است که داماد در وقت از دواج به پدر و مادر عروس می دهد. درواقع بهای دادن شیر به عروس در کودکی است که به صورت رسم درآمد. البته خوشبختانه در حال حاضر این رسم بسیار کمرنگ شده است. چنانکه مشاهده می شود مهریه به عروس داده می شود نه به پدر و مادر او.

ب - معنای فقهی و حقوقی

مالی است که زوج برای نکاح به زوجه تملیکمی نماید و زن به مجرد عقد نکاح مالک آن می شود. (آقایی، ۱۹۳۱ ص ۱۱) در قرآن الفاظ دیگری از قبیل صدقه، نحله (سوره نساء، آیه ۴)، فریضه (سوره بقره آیه ۱۱۱) واجر (سوره نساء، آیه ۱۴) استفاده شده که منظور همان مهر بوده است.

فشارهای مالی: مهریه‌های سنگین، می‌تواند به فشارهای مالی زیادی بر مردان و خانواده‌هایشان منجر شود و این فشارها می‌تواند عاملی برای ایجاد تنش و بروز اختلاف در زندگی زناشویی باشد و در نتیجه، احتمال طلاق را افزایش دهد.

نیاز به تحقیقات بیشتر

برای بررسی دقیق رابطه بین مهرالسنه و آمار طلاق در استان کرمانشاه، نیاز به انجام تحقیقات میدانی دقیق و تخصصی است. این تحقیقات باید با استفاده از روش‌های کمی و کیفی، به بررسی دیدگاه‌های مردم، زوجین، و کارشناسان در این زمینه بپردازد.

پیشنهادهای

ترویج فرهنگ مهرالسنه: ترویج فرهنگ مهرالسنه و تاکید بر جنبه‌های معنوی ازدواج، می‌تواند باعث کاهش مشکلات مالی و افزایش رضایت زناشویی شود.

آموزش‌های پیش از ازدواج: برگزاری دوره‌های آموزشی پیش از ازدواج، می‌تواند به زوجین در کسب مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله کمک کند و از بروز اختلافات جلوگیری نماید.

مشاوره زوجین: ارائه خدمات مشاوره به زوجین در زمان بروز مشکلات، می‌تواند به حل اختلافات و جلوگیری از طلاق کمک کند.

مطالعات انجام‌شده در استان کرمانشاه نشان می‌دهد که میزان مهریه تأثیر معناداری بر پایداری خانواده ندارد. در پژوهشی که با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری PLS انجام شد، تأثیر متغیرهای تحصیلات، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و میزان مهریه بر پایداری خانواده بررسی گردید. نتایج این تحقیق نشان داد که میزان مهریه با ضریب تأثیر ۰/۱۳ تأثیر معناداری بر پایداری خانواده ندارد، در حالی که حل تعارض با ضریب تأثیر ۰/۶۷ بیشترین

تأثیر را در این زمینه دارد. (Islami iLife)

همچنین، طرح‌هایی مانند «زندگی پایدار» در کرمانشاه با هدف بهبود آمار ازدواج و پایداری زندگی زوجین اجرا شده‌اند. این طرح‌ها با ارائه آموزش‌های پیش از ازدواج، حین ازدواج و پس از ازدواج، سعی در افزایش تاب‌آوری و پایداری خانواده‌ها دارند. (Mehr News)

به‌طور کلی، مهریه سنگین کمکی به تحکیم خانواده نمی‌کند و حتی می‌تواند به عاملی برای تزلزل زندگی زناشویی تبدیل شود. کارشناسان معتقدند که مهریه باید به‌عنوان پشتوانه‌ای برای زن در نظر گرفته شود، نه ابزاری برای فشار بر زوج یا خانواده‌ها. (ISNA)

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که میزان مهریه تأثیر مستقیمی بر پایداری خانواده در استان کرمانشاه ندارد و عواملی مانند حل تعارض، تحصیلات و جهت‌گیری مذهبی نقش مهم‌تری در این زمینه ایفا می‌کنند.

نتیجه گیری

پذیرش مهرالسنه به عنوان الگوی تعیین مهریه در استان کرمانشاه می تواند موجب تقویت پایایی و مانایی خانواده ها شود. تعیین مهریه سبک به ویژه مهرالسنه، به عنوان راهکاری برای کاهش نرخ طلاق و تقویت روابط زناشویی در این استان مورد توجه قرار گرفته است.

نتایج این مطالعه نشان می دهد که پذیرش مهرالسنه می تواند موجب کاهش تعارضات زناشویی و افزایش پایداری خانواده ها شود. سیاست گذاری های حمایتی از این الگو می تواند به بهبود وضعیت خانواده ها کمک کند. منابع مطالب فوق از متون اسلامی، آمارهای رسمی دادگستری و تحقیقات مرتبط استخراج شده اند.

به طور کلی، نمی توان به طور قاطع گفت که مهرالسنه به تنهایی باعث پایداری یا عدم پایداری خانواده در کرمانشاه می شود. تأثیر مهریه بر پایداری خانواده به عوامل مختلفی مانند فرهنگ، اقتصاد، باورهای مذهبی و نگرش زوجین به زندگی مشترک بستگی دارد. با این حال، می توان گفت که تعیین مهریه با توجه به مفهوم مهرالسنه، یعنی سهولت در ازدواج، تعهد و احترام متقابل، و پرهیز از تجمل گرایی و اسراف، می تواند به ایجاد روابط سالم تر و پایداری در خانواده کمک کند.

پیشنهادهای

۱. ترویج مهریه سبک: برگزاری کارگاه ها و برنامه های آموزشی برای آشنایی خانواده ها با مزایای مهرالسنه
۲. تقویت قوانین حمایتی: حمایت قانونی از مهریه های سبک به عنوان الگوی اسلامی برای تقویت پایداری خانواده.
۳. پژوهش های بیشتر: انجام تحقیقات جامع تر در زمینه تأثیر مهریه سبک بر کیفیت زندگی خانوادگی در سایر استان ها.
۴. مشاوره پیش از ازدواج: ارائه مشاوره های حقوقی و روان شناسی برای کاهش تعارضات زناشویی و آگاهی از تأثیرات مهریه بر زندگی مشترک.

منابع

* قرآن کریم

۱. بحرانی، ۱۴۱۳
۲. تفسیر اثنی عشری، ج ۱
۳. تفسیر روض الجنان و روح البیان، ج ۱۵
۴. جامع الاخبار،
۵. دهخدا، ۱۹۱۱.
۶. رجبی، مجید. (۱۳۹۴). تاثیر مهریه بر میزان رضایت زناشویی در میان زوجین ایرانی. مجله علمی پژوهشی خانواده، سال ۱۳۹۹
۷. شهید ثانی، شرح لمعه.
۸. شهید ثانی، ۱۴۱۱.
۹. صفایی و امامی ۱۴۱، ۱۹۳۳
۱۰. طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۳۸۹). تفسیر المیزان. جلد ۴.
۱۱. عاملی، شیخ حر. (۱۴۱۴ ه.ق). وسائل الشیعه. جلد ۲۱.
۱۲. عوالی الآلی، ج ۳
۱۳. کاشفی، کمال الدین، تفسیر مواهب علیه، ج ۳،
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ ه.ق). الکافی. جلد ۵.
۱۵. مالی، شیخ طوسی
۱۶. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۰۰،
۱۷. محقق حلی، ۱۴۱۳.
۱۸. مرکز آمار ایران، سالنامه آماری ۱۳۹۹، بخش آمار ازدواج و طلاق
۱۹. مستدرک الوسائل، علامه نوری، ج ۱۴
۲۰. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۹). نظام حقوق زن در اسلام. انتشارات صدرا،
۲۱. مطهری، ۱۹۵۳،
۲۲. معین. ۱۹۳۱.
۲۳. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۶،

۲۴. مکارم‌الاخلاق،
 ۲۵. مهرپور و روشن، ۱۹۳۱.
 ۲۶. میرشمسی، ۱۹۳۱.
 ۲۷. نجفی، محمدحسن. (۱۴۱۹ ه.ق). جواهر الکلام فی شرح شرایع الإسلام.

سایت ها

۱. ایرنا - کاهش نرخ طلاق در کرمانشاه (<https://www.irna.ir/news/84506525>)
 ۲. قوانین جدید مهریه کدام است؟ (<https://www.imna.ir/news/127314>)
 ۳. مثبت و منفی های مهریه های بالا و پایین (<https://www.irna.ir/news/83128082>)

۴. Islami iLife
 ۵. ISNA
 ۶. Mehr News